

Het neogotische gemeentehuis - De parel van onze gemeente - Een lange voorgeschiedenis

De plannen voor het nieuwe gemeentehuis werden, na een moeizame voorgeschiedenis, gemaakt door de jonge onbekende architect Henri de Fernelmont. Hij was de enige kandidaat die de publieke wedstrijd won, die het Ruiseleedse bestuur had opgezet om zo een architect te vinden.

Zijn ontwerp in vroeggotische stijl werd door de toenmalige arrondissementscommissaris omschreven als ernstig en streng. De bouw werd gestart in 1873.

Het heeft tot op de dag van vandaag maar weinig ingrijpende veranderingen ondergaan. Wel zijn de gemeentelijke administratie en het vredegerecht meermaals van plaats verwisseld. Het werd in 1994 en 1995 volledig gerestaureerd, volgens het principe van de 'zachte aanpak'. Het neusje van de zalm is ongetwijfeld de restauratie van de zogenaamde 'knipvoeg': streng afgelijnd, in witte kleur geaccentueerd voegwerk dat uit het gevelvlak springt en aan het metselwerk een streng regelmatig patroon geeft.

DE SINT-CAROLUSKERK TE DOOMKERKE

De kerk van de H. Carolus-Borromeus uit 1865 is één van de schitterendste voorbeelden van neogotisch eclecticisme in de regio. Ze vormde de aanhef tot het ontstaan van een nieuwe, sinds 1976 beschermde, dorpskern nabij de wijk Het Haantje, compleet met pastorie, kerkhof, scholencomplex. Pastoor Carolus Doom was van 1842 tot 1868 pastoor te Ruiselede. Hij was de stichter en bezieler van dit project dat hij met eigen middelen bekostigde. Daarom noemen de mensen de plek Doomkerke. Jan-August Clarysse uit Meulebeke was de architect. Boven de hoofdingang ziet men een witstenen tympaan van François Delanier uit 1880 waarbij Doom gesteund door de H. Carolus-Borromeus zijn kerk opdraagt aan Onze-Lieve-Vrouw. De kerk werd geconsacreerd op 24 mei 1881 door Mgr. Faict. Het eenvoudig degelijk basale ontwerp, opgetrokken uit ter plaatse gewonnen baksteen, valt op door zijn sierlijke stijl met spitsbogen, kruisgewelven, pinakels, een wandeling om de ranke torenspits, straalgotieke (wielvorm) rozetvensters en lancetvensters in grisaillekleur van Frans witsteen, zacht hellende daken, zijkapellen (symboliek leven en dood) die de overgang vormen naar de kruisbeuk, steunberen en blindnissen in de voorgeveltop. Een andere rij blindnissen siert de torenromp en de kruisbeukgevels, waar zich nog een grote spitsboog aftekent in de wand. Het harmonieuze interieur en meubilair zijn een ode aan de neogotische stijl van de school van Bethune. Het middenschip valt op door spitsbogen op zuilen met knopkapitelen. Valse galerijen (triforum) met balustrades suggereren een loopgang om de kerk. Het gehele gebouw is met steen overwelfd. Vooral de sluitstenen van de vele gewelven verdienen onze aandacht door de overdadige religieuze symboliek die erin verwerkt zit. De meeste meubelstukken zijn gedateerd en getekend door de schenker of maker ervan. Het exterieur werd volledig gerestaureerd tussen 1979 en 1985. Het overdadig versierde interieur vol neogotische bloemmotieven moet zeer dringend hersteld worden. De coloriek is essentieel in deze kerk en werd destijds zwaar beschadigd door insijpelend vocht.

G.B.J. (Gemeenschapsinstelling voor Bijzondere Jeugdzorg) "De Zande", Bruggesteenweg 130)

In 1849 werden de imposante gebouwen van de voormalige suikerfabriek op het Sint-Pietersveld met de

grond (+/- 128 ha) verkocht aan de staat voor 161.476 frank. Naar het voorbeeld van de landbouwkolonie gebouw in 1839 te Mettray in Frankrijk wou men de in moeilijkheden verkerende jongeren opvangen in een jeugdinstelling. Ook het Rauhe Haus in Duitsland, Red Hill in Engeland en het Nederlandse Rentray werden in dezelfde periode opgericht. Het bakstenen hoofdgebouw dat 120 meter lang is en een typisch driehoekig fronton vertroont, werd in 1976 als (industriële) monument beschermd en een deel van de omgeving werd eveneens als landschap beschermd.

De Hervormingsschool werd opgericht voor 500 jongens op het Sint-Pietersveld in Ruiselede en voor 400 meisjes in een nieuwbouw op 60 ha grond in Beernem (nu Psychiatrische Instelling). Vooral landlopers en bedelaars werden opgenomen. Zowel in 1858 en 1870 kende men een overbevolking tot bijna 600 leerlingen.

In de vroege jaren was het onderwijs gericht op landelijke ambachten en de boerenstiel, sport, gymnastiek, godsdienst, muziek (eigen fanfare) en alfabetisering. Het personeel bestond vooral uit ex-onderofficieren en er heerste een militaire discipline. Het gemiddeld verblijf van een jongeren was 2 ½ tot 3 jaar. Ongeveer 1 op 3 is nog geen 12 jaar. Vanaf 1852 werd naast de landbouwopleiding ook elementair zeevaartonderricht gegeven om de jongens als matroos werk te verschaffen op de lange omvaart. Een schoolschip werd opgericht in een ronde vijver op grondgebied Wingene. Deze opleiding was zo succesvol dat men in 1854 besloot om een bijhuis, beter gekend als de succursale, te bouwen. Vanaf 1891 loopt de matrozenschool leeg en wordt opgedoekt. In 1913 werd het schip ontmanteld en in 1930 werd de succursale overgedragen aan de toenmalige Regie van Telegrafie en Telefonie.

In 1854 nam de bouw van de kalvariekapel en inrichting van het kerkhof bij het kruispunt van de Bruggesteeweg en de Maria-Aalterstraat een aanvang.

Vanaf 1858 namen de Zusters van Liefde uit Roeselare de verpleging van de leerlingen op zich en dit tot in 1998. In 1860 werd de kapel van Vincentius a Paolo door de bisschop van Brugge ingewijd die dienst deed tot in 1986.

Vanaf 1889 tot 1914 werd een dertigtal woningen voor het personeel (de surveillant) gebouw op de Kattenberg in Wingene (nu ook Sint-Pietersveld genoemd). Voor hun kinderen werd in 1908 een schooltje gebouwd.

De oorlogen, de wetgeving en de maatschappelijke evolutie hadden hun invloed op zowel de werking, de naam en de capaciteit van de instelling.

In 1999 bestond 'De Zande' 150 jaar.

Het Penitentiair Landbouwcentrum (Rijkslandbouwbedrijf), Bruggesteeweg 128 is een gevangenis met een open regime. In deze inrichting boeten gevangenen hun straf uit. De veiligheid wordt hier verzekerd door het opvoedkundig karakter dat uitgaat van het open regime en dat steunt op vrijwillig aanvaarde tucht.

Geschiedkundig is deze inrichting verweven met de Gemeenschapsinstelling voor Bijzondere Jeugdbijstand 'De Zande'. Immers, toen de vroegere 'Ecole de reforme et de bienfaisance' werd opgericht, was er aan de instelling een boerderij verbonden, waarop de minderjarigen tewerkgesteld werden en er opleiding kregen. Het ging hier om de eerste schoolhoeve in onze contreien naar het voorbeeld van de schoolhoeve in Mettray nabij Tours in Frankrijk.

Vanaf de 13 de eeuw tot aan de Frans revolutie was de Sint-Pietersabdij te Gent eigenares van het woest en moerassig heidegebied met lage begroeiing. Vandaar de naam Sint-Pietersveld die men gaf aan de 'zandvleuge', een driehoekige strook onvruchtbare zandgrond op het grondgebied van Ruiselede-Doomkerke en geklemd tussen Wingene en Aalter.

Het eerste gebouwtje op het Sint-Pietersveld was een kleine hoeve met paardenstal die omstreeks 1770 werd gebouwd. In 1800 werd het veld samen met ongeveer 128 ha door de Franse republiek aangeslagen. De hele handel werd in 1835 gekocht door ene J. Perneel en in 1837 ondergebracht in de

‘Société de Bruges pour la fabrication du sucre de Betteraves’. Waar het hoevetje voorheen stond werd er een suikerfabriek gebouwd maar die rendeerde niet op de arme zandgrond.

Door aanpassing van de binneninrichting van de oude suikerfabriek werd de Hervormingsschool opgericht in 1849 voor de opvang van 500 jongens. Het onderwijs was gericht op landelijke ambachten en de boerenstiel. In 1859 waren reeds 186 ha velden in cultuur gebracht, waarvan 20 ha groentetuin en boomgaard. De uitbating was vooral gericht op eigen gebruik maar men verkocht eveneens producten tot op de markt van Brussel.

Gezien er geen tijd was om op de normale procedure te ontginnen, namelijk achtereenvolgens heide, bos en bouwland, zou men vloeibare mest gebruiken. Men sloot een overeenkomst met het ‘maison de force’, de gevangenis te Gent. Reeds in 1849 huurde men een schip dat jaarlijks een 10.000 hl beer langs het nieuwe kanaal van Gent naar Beernem voerde. Het Ministerie van Oorlog stelde een ‘train d’artillerie’ ter beschikking voor het vervoer van Beernem naar Sint-Pietersveld.

In 1881 ging er een naamsverandering door tot Landbouwschool en kende men de grootste uitbreiding tot ongeveer 200 ha.

In 1934 was er geen landbouwonderlicht meer. De boerderij werd overgedragen aan het Bestuur Strafinrichtingen en omgevormd tot een Penitentiair Landbouwcentrum (P.L.C.) voor volwassen gevangenen. Vanaf dat ogenblik werden landlopers, die van de landloperskolonie te Merksplas kwamen, hier tewerkgesteld.

Na de oorlog van 40-45 werden hier eerst een aantal incivieken opgesloten en nadien bestond de gevangenenpopulatie uit landlopers, dienstweigeraars en veroordeelden voor kleine straffen.

Vanaf 1990 worden er gedetineerden opgesloten die een vrij zware veroordeling opliepen, maar toch geschikt zijn voor een verblijf in een open gevangenis. Deze gedetineerden werken in de huishoudelijke diensten of worden tewerkgesteld op de hoeve.

De hoeve beschikt nu over 140 ha grond, waarvan 20 ha bos en 120 ha land dat bewerkt wordt. Er zijn 300 vee-eenheden en ze beschikken over een melkquotum van 800.000 liter.

KERK O.L.VROUW TEN HEMELOPNEMING

De O.L.V.-kerk in het centrum, in classicistische laat-barok, kreeg haar huidige aanzicht in de 18de eeuw : het koorgedeelte onder één dak; het herbouwde schip en drie beuken onder één dak, waarbij de muren grotendeels bewaard bleven. In 1872 werd het schip verlengd en werd de vieringtoren vervangen door een westertoren, naar een ontwerp van architect Pierre Croquison uit Kortrijk. De toren en het dak werden in 1940 zwaar beschadigd, en in 1957 gerestaureerd door architect J. De Wulf. De kerk is voorzien van schitterend 18de-eeuws meubilair : een portiekvormig hoofdaltaar door Livinus van Helderberghe uit Gent, met beelden van Onze-Lieve-Vrouw Tenhemelopneming, Sint-Jan Evangelist en Sint-Petrus, en medaillons van de vier westerse kerkvaders. Twee portiekzijaltaren ter ere van het H. Kruis en van de H. Drievuldigheid met rijk beeldsnijwerk door de Antwerpenaar Cornelis van Dael. In de zuiderzijbeuk, twee biechtstoelen door de Gentenaar L. van Helderberghe en schrijnwerker P. J. Vuylsteke uit Ingelmunster; in de noordzijbeuk, twee biechtstoelen door C. van Dael en schrijnwerker D’Haenens uit Hansbeke. Laat-barokke communiebank met elf panelen in houtsnijwerk, met symbolische voorstellingen van de eucharistie, hersteld door Ferd. Hoste in 1872-1873; koorlambrisering en -gestoelte, door C. van Dael; muurbeschotten in noorderzijbeuk door L. van Helderberghe en in de zuiderzijbeuk door D’Haenens, naar het model van de lambrisering in de noorderzijbeuk. Fraaie preekstoel door C. van Dael; doksaal met balustrade en orgelkast door de Gentenaar Jan Dhuyvetter. Het orgel komt van Lovaert, Gent 1876, en werd vernieuwd door de firma Loncke uit Esen in 1953-1954. De twee broederschapskasten, gedateerd 1735, worden toegeschreven aan van Helderberghe. De doopvont van wit en zwart marmer uit 1783 is werk van M. Lembourg uit

Baseck-Doornik; het geelkoperen deksel uit 1784 is van Aegidius Nijs uit Temse.

Met uitzondering van de 17de-eeuwse Gekruisigde Christus zijn de beelden produkten van de 19de eeuw. Verder zijn er op het hoofdaltaar twee sarcofaag-reliekhouders van ca. 1733, van geschilderd en verguld hout, ter ere van de H. Jucundina en de H. Fructuosus. De kerk, de site, het gemeentehuis van 1876, het gemeentepark met hoogstammig groen en de onmiddellijke omgeving zijn sinds 1981 beschermd. De ommegangkappelletjes ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën in de omgeving van de kerk wijzen op vier eeuwen volksdevotie die ieder jaar op Hemelvaartsdag en op de zondag na 15 september herleeft.

DE KRUISWEGEMOLEN OF HOSTENSMOLEN

De Kruiswegemolen of Hostensmolen (Kruiswegestraat) werd in 1770 gebouwd op een wal, in 1857 heeft men de molen verhoogd en van een stelling voorzien. Hij is buiten gebruik sinds 1961.

De molen werd aangekocht door de gemeente in 1997 en werd volledig gerestaureerd en uitgebreid met een polyvalente ruimte en sanitair blok.